

Stručni rad

Agata KAWECKA (Łódź)

Uniwersytet Łódzki

agata.kawecka@uni.lodz.pl

**MONTENEGRYSTYKA W KONTEKŚCIE
WSPÓŁCZESNYCH BADAŃ SLAWISTYCZNYCH –
MATERIAŁY Z MIĘDZYNARODOWEGO FORUM W CETYNII**

(Cetinjski filološki dani II. Zbornik radova s naučnoga skupa održanog na Cetinju 10–12. septembra 2019, red. N. Vujović, Cetinje 2021, 570 s.)

Cetinjski filološki dani II, praca zbiorowa wydana w Cetynii w 2021 r., to drugi tom serii stanowiący pokłosie kolejnego z cyklu znanych w środowisku naukowym pod tą samą nazwą spotkań filologicznych, zainicjowanych tamże przez Wydział Języka Czarnogórskiego i Literatury, promujących relatywnie nowy dział slawistyki, zajmujący się badaniem języka, literatury i kultury czarnogórskiej. Jak w przypadku znakomitej większości zbiorów pokonferencyjnych również w tym przypadku mamy do czynienia z pracą zróżnicowaną pod względem tematyki i metodologii, odzwierciedlającą bogaty wachlarz pól badawczych (oscylujących jednakże wokół Słowiańszczyzny Południowej) autorów z różnych ośrodków akademickich. Dość obszerna publikacja, licząca bowiem łącznie 570 stron, podzielona została na dwa główne bloki tematyczne, *Južnoslovenski jezici u prošlosti i sadašnjosti* (s. 7–195) oraz *Južnoslovenski književni kanon i balkanski kulturni supstrati* (s. 197–508), dopełnione działem *Prilozi* (s. 509–552).

W części pierwszej, lingwistycznej, 12 studiów nad językami południowosłowiańskimi (z silnym wątkiem montenegrystycznym) – tak w aspekcie synchronicznym, jak i diachronicznym – dotyczy różnorodnych obszarów i dyscyplin. Kilka z nich poświęconych jest złożonemu procesowi kształtowania ponadregionalnej normy językowej w następstwie powstawania państw narodowych, podczas gdy przedmiotem innych są badania wybranych regionalnych odmian języka właśnie, a jeszcze innych – wielopłaszczyznowa analiza elementów obcych w danym języku/ językach czy kwestie związane z obowiązującymi alfabetami i sposobami transliteracji. I tak, oprócz otwierającego tom artykułu nawiązującego do przywołanych z perspektywy ucznia poglądów na specyfikę relacji językowych poszczególnych rejonów byłej Ju-

gosławii jednego ze swoich Mistrzów, wybitnego indoeuropeisty i etymologa Erica P. Hampa, (M. L. Greenberg, *Bivša Jugoslavija kao razkršće jezičkih zajednica i neke paralele na njenoj periferiji*), Czytelnik znajdzie tu również kilka tekstów poświęconych problemowi standaryzacji wybranych języków byłej Jugosławii. Dla Roberta D. Greenberga (R. D. Greenberg, *Standard Language Ideology and the South Slavic Language of the Former Yugoslavia*) koncepcja ideologii języka standardowego staje się punktem wyjścia do rozważań o policentrycznym języku z czasów Jugosławii i motywacji dotyczącej standaryzacji jego form po jej rozpadzie w Bośni i Hercegowinie, Czarnogórze i Serbii. Krótki opis sytuacji języka w Czarnogórze przed oficjalnym uznaniem go za urzędowy daje Ornela Bilbija (O. Bilbija, *Riječ sa strane povodom 10-godišnjice standardizacije crnogorskoga jezika*). W kręgu zainteresowań polskiego badacza Roberta Bońkowskiego znajdują się z kolei poszczególne stadia normalizacji języka czarnogórskiego i obecny stan jego kodyfikacji (R. Bońkowski, *Etape standardizacije crnogorskog jezika (s poljske tačke gledišta)*). Ludmiła Wasiliewa zaś w swoim studium zwraca uwagę na status onimów i problem ich standaryzacji ortograficznej w językach słowiańskich, związanej z uwarunkowaniami pozajęzykowymi (Lj. Vasiljeva, *Standardizacija slavenskih jezika i razvoj ortografskih normi u onomastici*). Kwestie pisowni, a ściślej – obowiązujące standardy konwersji alfabetu cyrylicznego na łaciński – przybliży Lidia Tanturovska (Л. Тантуровска, *Транслитерацијата во словенските јазици (потреба и употреба)*). Nazwy własne i ich status są, podobnie jak we wspomnianej pracy L. Wasiliewej, przedmiotem analizy Agaty Kaweckiej i Rafała Zarębskiego, którzy w swoim artykule prezentują sposoby ekwiwalentyzacji dwóch hebrajskich leksemów ‘Eden’ i ‘Szeol’ oraz najważniejsze tendencje jej towarzyszące w wybranych dawnych i współczesnych południowosłowiańskich przekładach *Biblii* w konfrontacji z tłumaczeniami zachodnio- i wschodniosłowiańskimi (A. Kawecka, R. Zarębski, *Eden and Sheol in the South Slavic translations of the Bible – a study of Translation Onomastic*). Tego, jak ważne źródło wiedzy onomastycznej stanowić mogą urzędowe rejestry, dowodzi Draško Došljak, któremu ekscerpcja jednego z XVI-wiecznych, obejmującego składający się z 15 miejscowości administracyjny okręg Cetynii, pozwoliła na stworzenie obszernego korpusu czarnogórskich antroponimów i ustalenie ich frekwencji. Oczywisty wpływ języka tureckiego na szereg płaszczyzn w językach bałkańskich znajduje doprecyzowanie w badaniach Liliany Makarijoskiej, skoncentrowanych wokół specyfiki, funkcji oraz zmian semantycznych i strukturalnych w obrębie związków frazeologicznych pochodzenia tureckiego (Л. Макаријоска, *Фраземите со турцизми во јужнословенски контекст*). Na niegdyśjsze słowiańsko-niesłowiańskie (a ściślej: perskie) związki cywilizacyj-

ne na Bałkanach, a szczególnie na terenach dzisiejszej Bośni i Hercegowiny, zwracają uwagę Đenita Haverić i Amela Šehović, badające metodą asocjacji werbalnych leksykalne skojarzenia z językiem perskim wśród określonych grup użytkowników języka bośniackiego i czarnogórskiego (Đ. Haverić, A. Šehović, *Perzijski jezik u mreži verbalnih asocijacija među govornicima bosanskog i crnogorskog jezika*). Wreszcie, oprócz zagadnień dotyczących słowiańskich języków literackich w sferze zainteresowań autorów tomu znajdują się, jak już wspomniano, także ich odmiany regionalne. Zagadnieniom dialektologicznym poświęcone są w niniejszym opracowaniu dwa artykuły – Mieczysława Dziekońskiego, dokonującego przeglądu sztokawskich syntez dialektologicznych pod kątem obecności i nomenklatury dialektów i gwar czarnogórskich (M. Đekonjski, *Tretman crnogorskih govora u štokavskim dijalektologijama*) oraz Adnana Čirgicia, zarysowującego sytuację akcentową w gwarach Wybrzeża Czarnogórskiego (A. Čirgić, *Akcenatska granica među bokeljskim govorima*).

Druga część tomu, literaturoznawczo-kulturologiczna, zawiera 18 artykułów. Prezentuje ona szerokie spektrum zainteresowań badawczych zarówno w odniesieniu chronologicznym (od średniowiecza po współczesność), jak i tematycznym. Otwiera ją studium Andrew Barucha Wachtela, w którym na podstawie dwóch utworów historycznych – powieści *Córka kapitana* A. Puszkina oraz dramatu *Falszywy car Szczepan Mały* P. Njegoša – autor poszukuje m.in. odpowiedzi na jakże aktualne w dzisiejszych czasach pytanie, dlaczego oczywiste kłamstwo nie prowadzi do upadku władzy, a wręcz umacnia ją w oczach zwolenników (A. Baruch Wachtel, *The Rhetoric of Pretendership in Pushkin and Njegoš*). W kolejnym artykule prezentowane są poglądy wybitnego postmodernistycznego twórcy D. Kiša na ideologię nacjonalizmu w literaturze, dyskursie politycznym i społecznym, analizowaną przez pryzmat relacji pomiędzy Bałkanami a Europą Środkową (T. Longinović, *Danilo Kiš između Srednje Evrope i Balkana*). Wątki oscylujące wokół II wojny światowej i stosunku kolaborantów do Żydów porusza w swoim artykule Boban Batrićević (B. Batrićević, *Jevreji i gusle: antisemitizam u propagandnim pjesmama, napisima i pošalicama crnogorskih kolaboranata u Drugome svjetskom ratu*). Tematem przewodnim następnych tekstów są początki powstania przeciwko Turkom w Bośni i Hercegowinie z 1875 r. (B. Jezernik, *Posmrtni život Crnog Mira, dobrovoljca i junaka ustanaka u Hercegovini i Bosni*), stanowiące klucz do analizy późniejszego tzw. wielkiego kryzysu wschodniego (mniej więcej ten sam okres – 1876 r. – ale z punktu widzenia włoskiego dziennikarza naocznie relacjonującego walkę Czarnogórców z Turkami opisuje Olivera Popović (O. Popović, *Ratni dopisi iz Crne Gore Evgenija Popovića*)), właściwości historii alternatywnych w odniesieniu do

Tom *Cetinjski filološki dani II*, jako drugi z serii, jest bezsprzecznie dowodem na niezwykle prężną działalność naukową stosunkowo młodego jeszcze uniwersytetu, który nie tylko wskazuje kierunki badań, ale i gromadzi badaczy Słowiańszczyzny i Bałkanów, stając się ważnym i głośnym forum współczesnej slawistycznej myśli filologicznej, łączącym dobrze rozumianą i dogłębnie studiowaną lokalność z szeroką refleksją humanistyczną.